Ч. 70 Неділя 29 марта (10 цьвітня) 1898. Рік VIII

**Виходить у Львові** що дня (крім неділь і гр. кат. сьвят) о 5-ій годині по полудни.

**Редакция і Адміністрация:** улиця Чарнецкого ч. 8.

**Письма** приймають ся лиш франковані.

**Рукописи** звертають ся лиш на окреме жадане і за зложенем оплати почтової.

**Рекламациї** незапечатані вільні від оплати почтової.

# НАРОДНА ЧАСОПИСЬ

## Додаток до „Ґазети Львівскої“.

**Передплата** у Львові в аґенциї дневників пасаж Гавсмана ч. 9 і в ц. к. Старостввах на провінциї:
на цілий рік зр. 2·40
на пів року „ 1·20
на чверть року „ —·60
місячно . . „ —·20
Поодиноке число 1 кр.
З почтовою пересилкою:
на цілий рік зр. 5·40
на пів року „ 2·70
на чверть року „ 1·35
місячно . . „ —·75
Поодиноке число 3 кр.

## Події на далекім Всходї.

Якийсь німецкий дипльомат, котрий через чотири роки перебував у всхідній Азиї і знає тамошні відносини з власного погляду, помістив в N. fr. Presse слідуюче поясненє того, що діє ся тепер на далекім Всходї:

„Що дня, ба, можна би сказати, що години надходять зі всхідної Азиї вісти о щораз то нових або від якоїсь другої держави виходячих жаданях ставлених хіньскому правительству, а хто не знає відносин на далекім Всходї, міг би дійстно подумати, що то єсть початок подїлу хіньскої держави викликаний якоюсь особлившою подією, може поступованєм Німців в провінциї Шантунґ. А все-таки, то, що діє ся нині в Хінї, єсть лиш конечним наслїдком давнїйших подій, котрі, ті, що на тім розуміють ся, предвиджували їх вже давно. От, щоби зачати з полудня єсть експанзивна політика, якої Франция придержувала ся в позаднїй Індиї, фактично лиш наслїдком дотеперішних єї фінансових і торговельних неудач тамошних єї кольоніяльних предприємств. Коли здобута в 1858 р. Кохінхіна в наслїдок злої адміністрациї пожерла дуже великі суми, котрі по більшій части записано на рахунок мехіканьскої виправи, здавало ся, що на вічні клопоти грошеві знайшов ся спосіб в дальшім розширюваню не французких посїлостий, але французкого круга впливу. Проголошено французкий протекторат над Тонкіном і Анамом, Хіну в роках 1883 і 1884 змушено до відступленя своїх верхівних справ і з великим криком але по найбільшій части за анґлїйскі гроші засновано цїлий ряд предприємств, котрі опісля знову збанкротували.

Коли і то не помогло, взяли ся до розширюваня круга французкої власти аж до лївого берега ріки Меконґ. Сіям змушено силою і погрозою область на лївім березї ріки до відступленя Анамови, котрий Франция заступала. Хіна мусїла також відступити часть держави Шан положеної над лївим берегом ріки Меконґ, а Анґлїя, що ту часть відступила була недавно Хінї з тим, щоби та єї не відступала якійсь державі, відступила від свого услівя, згодила ся на угоду Франциї з Хіною ба, ще й признала Франциї вплив над більшою частию всхідного Сіяму.

Але й знов показало ся, що розширенє земель неконче вінчає ся торговельним і промисловим успіхом. Сєати полудневу Хіну, іменно провінцию Йі-нан, показало ся неможливим задля великих коштів транспортових, отже французке посольство в Пекінї взяло ся иншого пляну і постановило з Тонкіну отворити для свого промислу торги в Кванґ-сі, Йі-нанї і над горішним Янґ-це, з другої же сторони привозити звідтам природні богатства землї особливо мідь зелїзницею, що має побудувати ся з Тонкіну за французкі гроші. Щоби же скріпити становище Франциї на мори в полудневій Хінї, треба щоби Хіна відступила Франциї порт Ліен-чау на всхідній стороні півострова Ліеп-чау. Все то не нові гадки. Вже в 1886 р. вели ся переговори в сїй справі і Французи на якийсь час запяли були згаданий півостров. Але й нові концесиї, яких жадає Франция і які евентуально дістане, не поправлять єї економічного становища в позаднїй Індиї, доки не буде кінця надужитям кольоніяльної адміністрациї в самій Франциї і доки їх не усуне ся таки в самих кольоніях; адміністрация, що безчисленні міліони видала на драгтиву зелїзницю до Лянґзону, може бути політичним чинником у всхідній Азиї, але до економічного чинника не має услівий.

Шо-до Анґлїї, то она, від коли розвіяла ся єї надія на союз з Хіною у всхідній Азиї, то єсть від часу побіди Япанцїв в 1894, обмежила свою політичну діяльність лиш на то, щоби готовити ся на той случай, коли Хіна розлетить ся, чого Анґлїя сподїває ся і бажає. Підчас хіньско-японьскої війни анґлїйска фльота стерегла устя Янґ-це-кіянґу, а рівночасно анґлїйске посольство працювало над тим, щоби хіньский цїсар переніс ся з Пекіну де до середини держави (може до Нанкіну); Анґлїя мала тогди то само на гадцї, що й недавно, щоби завести протекторат над середно-хіньским цїсарством, положеним над рікою Янґ-це, з столицею Нанкін.

(**Дальше буде**).

## Вісти політичні.

З цїлої Іспанії доносять о горячкових приготовленях до війни. Субскрипция на збільшенє фльоти дала доси 25 міліонів песетів. Іспанія вислала до Порторіко два кораблї во-

---

13)

## Найстарша і найбільша держава

або

## Хіна, єї минувшість і теперішність.

*(Після Гессе-Вартеґґа, Е. Вольфа, ґр. Б. Сеченього і др. зладив К. Вербенко).*

V.

Хіньске побереже. — Найбільші сплавні ріки в Хінї. — Долина ріки Янґ-це і єї богатства. — Нинїшна торговля хіньским чаєм і єї осередок. — Рівнина над рікою Пеі-го. — Кілька черт з житя хіньского народу. — Хіньскі хати і двори, сьвятинї і господи. — Францїюс о католицких місиях. — Средства комунікацийні, дороги і зелїзницї в Хінї. — Економічний розвій Хіни.

(Дальше).

Населенє в полудневих сторонах Хіни єсть інтелїґентнїйше, в північних сторонах сильнїйшої будови. В хіньскім войску можна часто бачити хлопів як дуби, але оно, хоч би й вимуштроване німецкими офіцирами, викликує сьміх у Европейця. Особливо сьмішно виглядає хіньский вояк, коли іде у широкім капелюсї на голові, з величезною парасолею в руках та в повстяних черевиках. Звичайно видко войска дуже мало, вояки ходять без зброї або з мечами, привязаними на плечах; їх цїла гордість то величезні червоні хоругви. Як у нас офіцири водять ся часто з псами, так знов в Хінї, навіть рядові вояки носять ся з птицями в клїтках; повісять клїтку денебудь на дерево а самі сядуть собі та слухають як птичка в клїтцї сьпіває.

Більше вже подобає на войско хіньска кінпота в околици Пекіну, котру ми виділи, як она досьвіта відводила цїсаря до лїтної палати цїсаревої-матери, а відтак вертала назад — кождий їздець собі окремо, навипередки, куди єму лїпше сподобало ся. Крім мечів мав ще кождий з них довгу рушницю, перевішену через плече. Висші офіцири і урядники їхали собі одним конем на звичайних там візках з двома колесами. Два добрі знакомі того пана, що ішов зі мною — розповідає Францїюс — удали, що єго не видять, бо в противнім случаю мусїли би були, після тамошного звичаю, злїзти з тої „біди“, на котрій їхали, та по многих і глубоких поклонах, звідати ся про здоровлє всїх мужеских членів родини свого знакомого.

Хіньскі хати в дечім ріжнять ся від наших. Біднїйші люди по селах жиють в хатах з глини. Стїни такої хати лїплять таки просто з самої глини, або роблять цеглу, котру сушать на сонци і з неї мурують хати. Дахи суть по найбільшій части з палених дахівок. В хатї нема підлоги лиш добре убита земля. Двері і вікна суть маленькі а замість склянних шиб вікна заліплені папером. Богатші господарі жиють в дворах, обведених доокола високим муром з цегли або ґраніту. На таких мурах не видко як у нас таблиць, що їх не вільно занечищати, але за то на розї єсть велика глиняна посудина. Такий звичай єсть і по великах містах, як н. пр. в Кантонї, де всюди на рогах вузоньких улиць знаходять ся такі посудини.

Через велику, яскравими красками помальовану деревляну браму входить ся до такого двора насамперед на перше подвірє. У високих урядників єсть це перед входом вязниця, що стоїть звичайно отвором, а в ній сидять арештанти з колодами на шиї. Доокола подвіря стоять будинки господарскі, помешкання для служби і будинок призначений для дїтий на школу. Впоперек в переду єсть піддаше на стовпах, нїби підсїнє. За ним єсть друге подвірє, а за ним вже будинок, в котрім мешкає властитель двора. По середині єго будинку єсть комната, де принимають гостий а в ній олтар з домашними божками. По боках знаходять ся комнати пана дому і єго жінок, котрі цїкаво заглядають крізь всї шпари та віконця за чужинцем, котрий увійшов до хати; лиш дїти, котрих буває богато, вибігають подивити ся на гостя, а відтак втїкають, коли він підходить близше. Дїти в містї бувають сьмілившї, але дуже рідко докучливі. Цїлий двір єсть з дерева, а мурованими стїнами передїляє ся лиш части будинку. На подвірях суть звичайно цьвітники а в них міртові деревця, олеандри, азалії, місячні рожі, хіньскі звоздики і богато иньших цьвітів. Де на подвірю нема городця, там оно украшене бодай цьвітами у вазонах. Попід мури ростуть жовті рожі і ґлїцинії. З бальків підсїня звисає мно-

єнні з обави, що американьска ескадра під проводом Шлея готова передовсім напасти на сей остров. Друга ескадра американьска буде має оддь старати ся викликати знову ворохобню на Филипиньских островах.

Сензацийну вість одержали в Льондоні в Ню-Йорку. Американці так запалили ся до війни, що підозрівають президента Мек Кінлія, що він в цїлях біржевих визискує конфлїкт з Іспанією хотять его поставити в стан обжалованя.

# Новинки.

*Львів дня 9-го цьвітня 1898.*

**— В справі обходу ювілею** 50-лїтного панованя Є. Вел. Цїсаря Франц-Йосифа I. греко-кат. капітулами всїх трех галицких епархій, ухвалено дальше на внесене Є. Ем. Кардинала Сембратовича утворити зі складок „ювілейний фонд ім. Цїсаря Франц-Йосифа для маючих намір образувати ся в ремеслї“. До завідуваня тим фондом і до розділеня запомог буде вибраний осібний комітет. В справі збираня складок на ту цїль видасть сими днями Є. Ем. Кардинал Сембратович відозву.

**— Конкурс.** З початком року шкільного 1898/9 (в половинї вересня) будуть приняті ученики до ц. к. кадетских шкіл, а то: 1) на перший рік шкіл кадетских для піхоти: у Відни, Будапешті і Празї, по 100; 2) на перший рік шкіл кадетских: в Карльштадт, Кенїгсфельд на Мораві, Лобзові під Краковом, Германштадтї, Триестї, Марбурзї, Лїбенав коло Градця, Прешбурзї, Інсбруцї, Темешварі, Каменици коло Петроварадину, і до провізоричної кадетскої школи в Штрас коло Марбурга, по 30 до 50; 3) на перший рік кадетскої школи для артилериї 110; 4) на перший рік кадетскої школи для піонїрів 50; 5) на перший рік кадетскої школи для кінноти 50. — На II., III., IV. рік згаданих шкіл будуть приняті аспіранти лише в міру опорожнених місць. Поданя о принятє треба вносити найпізнїйше до 15-го серпня 1898 просто до команди найблизшої школи кадетскої. Близші постанови що до приняття до ц. к. кадетских шкіл, містять ся в приписах о приниманю аспірантів до тих шкіл (Vorschriften über die Aufnahme von Aspiranten in die k. und k. Cadettenschulen) а відбитки тих приписів, як і поодинокі примірники конкурсу можна купити в ц. к. надворній державній друкарни або в надворній книгарни: „Л. В. Зайдля і сина“ у Відни.

**— Є. Е. др. Тхоржницкий,** Президент висшого суду краевого у Львові, одержав від Є. В. Цїсаря велику ленту ордеру Франц-Йосифа. З тої нагоди принимав п. Президент вчера желаня радників висшого суду краевого, Є. Е. п. Маршалка гр. Стан. Бадені'го, п. Віцепрезидента Намістництва Лїдля, п. Віцепрезидента краевої Ради шкільної дра Бобжиньского і ин.

**— В справі набуваня збіжа на засів і на прожиток** — про що було у нас і в „Ділї“ запитане з Жидачівщини — пише п. Теодор Олїярник, зелїзничий кондуктор в Новоселици австрийскій, на Буковині, що слїдує: „По моїй гадці було би ще найлїпше кукурузу, ячмінь, овес, жито і пшеницю спроваджувати цїлими вагонами просто з України, а то з поблизьких ґуберній кордону через Новоселицю австрийску. Назви купців на Українї і місце їх побуту менї знані, длятого на жадане купуючого дуже радо донесу. Було-б також не зло (поминувши клопіт) купувати цїлими вагонами збіже тут на стациї в Новоселици у купців таки тут замешкалих, а котрих буде до 300 люда. Тут в Новоселици австрийскій коштує: кукуруза за 100 клґр. в вагонах 4·50 до 4·80 зр., ячмінь 5·50 до 8·— зр., овес 7·— до 7·50 зр. Фрахт за цїлий вагон (10.000 клґр.) з Новоселицї до Коломиї 51 зр., до Станиславова 66 зр., до Бортник 80 зр., до Львова 94 зр.“ — Як звістно опустив заряд зелїзниць для мешканців Галичини 50 пр. опусту в тарифах (гл. „Народна Часопись“ ч. 56) отже подана тут цїна фрахту буде о половину менша.

**— Водопроводи у Львові.** Вибрана радою міскою комісия, що займає ся достарченєм води для Львова, розсмотрювала онегди проект інжинера гідротехніка Смрекера, а по нарадї принято проект Смрекера, щоби спровадити воду із богатих жерел в околици Волї добростаньскої, межи Яновом а Каменобродом, 17 кільометрів від Львова. Кошти сего проекту обчислено на 2,800.000 зр. Основною гадкою проекту є, щоби і найвисше положені місця у Львові могли мати здорову воду до пиття. Відкрита вода має бути після осуду знатоків дуже добра, вільна від всяких водоростів і мінеральних субстанций, а також може служити до цїлий промислових. Водопроводи мають бути готові в 1900 р.

**— Процес против аґентів еміґрацийних** починає ся 23-го н. ст. цьвітня в Ґенуї. Яко головний обжалований стане бувший австрийский офіцир Ґерґолет, котрий при помочи многих своїх підагентів спроваджував до Ґенуї тисячі еміґрантів з Галичини і Угорщини та ошукував їх в немилосерний спосіб. Дальше обжаловано аґентів Фоґлера і Восінацкого, підданих австрийских, яко співвинних, а також банкира Томасса Пантота, котрий в спілцї з агентами ошукував еміґрантів при виминї гроший. З обжалованих агент Фоґлер утїк і пропав без вісти.

**— Нещасний случай.** Дня 1-го цьвітня повертав домів Яцко Лютий, господар з Батятич, повіта жовківского. Коло рогачки в Каменцї Стр. затримав ся, щоби заплатити належитість, а перерахувавши решту з корони, хотїв чим скорше вскочити на віз, але завадивши ногою о линву, упав на землю. Конї сполошили ся і тягнули его за собою, бючи притім копитами. Аж кавалок від рогачки удало ся людям затримати конї і витягнути нещасного з під воза, ледви живого. Нещасний наслїдком потовченя помер. Покійний лишив семеро дїтий.

**— З Судової Вишнї** пишуть: Сими днями лучила ся тут нещастна пригода. Іван Тарасович, днюрнїст в тутешнїм ц. к. суді, відобрав собі житє вистрілом з револьвера. Перед тим стрілив два рази до своєї жінки і поцілив єї в рамя та в ногу, а коли она зімлїла, він поцілив себе в серце і на місци упав трупом. Жінка ранена не тяжко і остає при житю. Причиною того страшного випадку були домашні несвогодини недібраного супружа. Самоубийник мав всего 24 лїт, а оженив ся перед трема місяцями.

**— Померли:** Юлїян Будзиновский, син нотаря з Перемишля, окінчений богослов і слухач прав, дня 3 с. м., в 28-ім роцї житя; — Александер Воробкевич, син писателя і композитора о. Ізидора Воробкевича з Черновець, окінчений слухач прав, дня 6 с. м. в Арко, в Тироли; — Володимира з Ковшевичів Ковальска, жена о. Володимира Ковальского, пароха в Себечеві, в 25-ім роцї житя.

# Телеграми.

**Прага** 9 цьвітня. Коло Лїбоховиць в місцевости Кляншай западає ся земля. Вчера завалило ся 30 домів, а нинї рано о 6 год. 27. Катастрофу мимо помочи годі здержати.

---

жество паперових лїхтарень, а в хатах сьвітять тепер вже й малими нафтовими лямпами, котрі завозять тепер з побережа тачками навіть і кількасот миль далеко. Столи і стільцї в хатї бувають звичайно красно викладані, а їх спроваджують по найбільшій части з міста Нінґ-по, де їх найбільше виробляють. Словом в хиньскім дворі хоч би й на селї можна вже якось жити.

В містах по обох боках вузоньких улиць стоять доми один коло другого; они по найбільшій части деревлянні, лиш в лїпшій части міста стїни від улиці суть ще ставлені мурованою стїнкою. Малї доми мають з переду отверте приміщене, де знаходить ся звичайно робітня або крам а поза тим аж комнати до мешканя і спаня. Богатші купцї в Кантонї мають межи передною частою будинку, призначеною на крам а позадними комнатами до мешканя, ще й мале подвіре нїби підсїнє, украшене всїлякими предметами штуки а на поверсї попад ним знаходять ся склади і фабрики, де н. пр. малюють і вишивають на шовкових материях і т. д.

Ще про два роди будинків годить ся згадати, котрі для подорожного мають особливо важне значінє. То суть сьвятинї і господи або по нашому коршми, лиш що в сих послїдних не продають горівки як в наших. Однї і другі стоять з собою в звязи а то о стілько, що як господи так і сьвятинї призначені для подорожних на пічліг і спочинок. Сьвятиня в якійсь громадї то не один будинок як н. пр. у нас церков, але богато будинків разом, обведених доокола високими мурами. Тут буває звичайно велике подвіре а на нїм і ставок, і старі дерева і городи та городцї а в кождім окремий будинок призначений до якогось богослуженя, отже дїйстна сьвятиня. Часом буває таких сьвятинь і чотири, одна побіч другої. Доокола тих сьвятинь єсть підсїнє з многими комнатами для путників і богомольців. Подальше з боку знаходять ся помешканя сьвященників і слуг сьвятинї. Майже всї ті будинки суть з дерева, криті мальованими і поливаними дахівками. Отже в такій сьвятини можна по найбільшій части знайти приміщене, значить ся порожну комнату, в котрій можна перед дощем сховати ся або переночувати; але в сїм случаю треба мати власну постїль а так само і харч та начиннє, і передовсїм треба комнату очистити. То треба зробити так само в сьвятини як і в господі, хоч комната в сьвятини буває звичайно чистїйша та й єї окружене єсть приятнїйше.

В господі єсть звичайно глиняна лїпянка, доокола котрої стоять стайнї на конї і осли, хліви на свинї та обора з гноєм. Дверий в такій господі годі замкнути, а в паперових вікнах цікаві знадворку пороблять діри і заглядають до хати. Хто має матерац з собою, кладе его на підвисшене зроблене нїби тапчан з глини або просто таки на землю і рад коли его слуга на подвірю може дістати горячої води на чай. Оттака то хіньска господа.

Публичних інститутций для загального добра Хінцї майже не знають, а правительство зовсїм про то не дбає і не журить ся бідою найнизших кляс. Урядники, котрі дістають лиш малу платню, але мусять віддавати правительству значні доходи з поодиноких провінций, визискують кождого, що якотако прийде до маєтку в страшенний спосіб, так, що богатші купцї осїдають дуже радо в тих містах, де єсть европейска адмінїстрація, бо там суть бодай безпечні від здирства. О добродїйних заведенях серед таких обставин нема і бесїди. В послїдних часах взяли ся до основаня таких інституций европейскі місіонарі. В Чі-фу єсть н. пр. шпиталь під зарядом французскої місиї, в котрім 27 Сестер Милосердия і 3 сьвященників доглядає хорих а крім того займають ся там також вихованєм дїтий. Але Хінцї взагалї не люблять місіонарів, а то головно длятого, що ті навертають їх на віру християньску, а Хінцї в справах віри дуже рівнодушні.

Зпоміж всїх місий — каже Франціюс — мають в Хінї ще найбільший вплив і значінє католицкі місиї. З 158 Єзуїтів, що проповідують віру Христову в Хінї, єсть в самім Ці-кавеї 22, котрі там займають ся наукою і вихованєм дїтий. Они там удержують також славно звістну обсерваторию і збирають метереольоґічні спостереженя з цїлої всхідної Азиї а своїми остереженями перед бурями уратували вже неодин корабель. Там єсть також вже велика, для всїх приступна бібліотека, в котрій знаходить ся 20.000 томів всїляких дїл і цїнні хіньскі рукописи. Дуже красний зоольоґічний музей не має ще доброго приміщеня, але до него пускають кождого дуже радо без всякої оплати. В трох клясах учить ся яких 100 хіньских хлопців, котрі відтак складають іспити і мають опісля право учити других. Але найбільша заслуга Єзуїтів в тім, що они основали дім сиріт, в котрім виховує ся в християньскій вірі кілька сот хіньских хлопців і учать ся там всїлякого ремесла.

Подібний інститут удержують католицкі монахинї для сиріт дївчат. Ще більший інститут удержують в Ган-коу італїяньскі монахинї для знайдів. Там виховує 70 Сестер около 1500 дївчат від наймолодшого віку, доки аж не підростуть так, що могли би віддавати ся. В місті Ган-коу, що разом з Ву-чанґом і Ган-янґом має мілїон душ, приносять до сего інститута що дня по 6 до 7 дївчат, що їх де в місті знайдуть. Хіньскі жінки підкидають їх не для того, що може не люблять дїтий або у них нема житя родинного — оно у Хінців може

**Вашінґтон** 9 цьвітня. Рада мініcтрів радила вчера над спільною нотою держав, до котрої прилучили ся Росия, Італїя і Німеччина лиш з чемности. Війну уважають тут за неминучу. Нота держав не вплине на ситуацию.

**Льондон** 9 цьвітня. Після вістий з Одеси висилає Росия два полки піхоти до Порт Артура.

**Константинополь** 9 цьвітня. Сербский посол запротестував тут против нападу Альбанців на сербску територию, котрі там убили двох сербских жандармів, і зажадав розслїдженя справи і укараня виновників.

**Париж** 9 цьвітня. Рада міністрів ухвалить нинї день, в котрім має ся розпочати новий процес против Золї. Речинець розправи буде мабуть визначений зараз по сьвятах. Новий процес прибере мабуть ще більші розміри як перший.

---

## Господарство, промисл, торговля, гіґієна і вихованє.

### Добрі ради.

**☛ Не забувайте на город і не легковажте его!**

— Які навози найлїпші для города. Город пожирає дуже богато навозу, але він за то й відплачує ся, коли хтось уміє з навозами добре обходити ся і не жалує їх для города. На навіз для города годить ся передовсім обірник, бо ним можна поправляти ґрунт у всякім городї. Тяжкий студений ґрунт стає від него легкий і теплий, бо він, перегниваючи, робить тисячі малесеньких дірок в земли, котрими воздух і тепло можуть входити в землю. Легкий ґрунт він вяже, держить его при купі так, що ростини мають на чім оперти ся і голі корінцї не добувають ся на верх. Але найважнїйший він для того, що дає ростинам богато всілякої поживи. Однакож для деякої городовини він не пригожий, а то: для гороху, фасолї і бобу, для салати і шпінату, длятого під ті ростини треба обірник вже в осени прикопати. Знаменитим навозом для города єсть попіл з дерева, котрий у нас по найбільшій части висипають в рови або на улицю. Попіл має в собі потас (калї), котрий потрібний для ростин і длятого треба его шанувати а не марнувати. За плинний навіз служить гноївка; она помагає борзо але не так довго як обірник. Але сьвіжої гноївки не треба уживати; она повинна добре перекиснути. Длятого добре єсть закопати де в городї стару бочку, з віком до накриваня, і зливати в ню гноївку, котру відтак по якімсь часї можна уживати. Підливати гноївкою треба лиш або вечером або при захмаренім небі. Зола або луг єсть також знаменитим плинним навозом, коли єї змішати з міцною гноївкою. Золи з праня і милиня не треба длято виливати де до рова, але зливати до гноївки. Дуже важними поживами для ростин суть: азот, потас (калї) і фосфорова кислота. Длятого добре знати, кілько з тих пожив в якім навозї. Гній з під рогатої худоби має в собі: майже півчетверта (3·4) процент азоту, 4 прцт. потасу і більше як півтора (1·6) процент фосфорової кислоти. Кіньский гній має більше як півшеста (5·8) проц. азоту, около півшеста (5·3) проц. потасу і більше як півшеста (5·3) процент потасу і більше як півтретя (2·8) проц. фосфор. кислоти. Гній з під овець і кіз має: 8·3 проц. азоту, 6·7 проц. потасу 1·5 (півтора) фосфор. кислоти. Гній з п д свиний має півпята (4·5) проц. азоту, 6 проц. потасу і майже два (1·9) процент фосфор. кислоти. Найбогатшим навозом в азот, потас і фосфор. кисл. суть курячки; в них єсть 14·6 проц. азоту, 8·2 проц. потасу і 15·5 проц. фосфор. кислоти. Гноївка має півтора (1·5) процент азоту (отже менше як гній), 4·9 проц. потасу (трохи більше як гній) і дуже маленько, бо лиш одну десяту часть (0·1) проц. фосфор. кислоти. В попелї з дерева нема анї азоту анї фосфор. кислоти; єуть лиш 10 до 15 проц. потасу. Азот знаходить ся у воздусї а також і в чорноземі; в попелї нема его бо він при горіню дерева виходить у воздух. Він помагає ростинам буйно рости і видавати богато цьвіту, а через то і богато овочів. Потасу єсть в попелї найбільше. В добрій глинистій земли єсть его подостатком. Потас помагає ростинам сильно розвивати ся і его найбільше в билах і листю. Фосфорової кислоти найбільше в цьвіті і насіню; она помагає найбільше на урожайність і дорідність зерна. — Вапно поправляє ґрунт в городї а его можна уживати гашеним або н гашеним. Наконець дуже важним навозом дла города єсть компост, котрий робить ся із всїляких відпадків в кухни, з хопти і бурянів в городї, з болота на улицях, з землї в ровах, з саджі і попели і т. д. Всї тї материяли на компости не требр марнувати, ало використувати їх складати, де на купу в городї і робити з них компост. Компостову купу добре єсть складати верствами гноєм і від часу до часу зливати гноївкою. Компост повинен лежати два роки а через той час раз або два рази перекопати і на ново пересипати на купу. Що року треба робити нову купу ком постову так, щоби було їх дві, а тогди що року буде ся мати сьвіжий компост.

— Мох і обрістники на деревах овочевих треба тепер яким тупим зелїзом зіскробати, але все-таки осторожно, щоби не ушкодити кори, а відтак обмити лугом з попелу або побілити вапном. Можна також розмішати з водою глину, коровячі лайняки і кров (коли хто може єї дістати де з різниць) і тим помастити пнї. Добре би також було як би то хто умів скроплювати і галузє розпущеним вапном за помочию сикавки. То скроплюванє забезпечує опісля овочі від малесенького хрущика, котрий діравить пупінки цьвітові, котрі через то відпадають. Люди думають дуже часто, що то мороз єсть причиною того відпаданя.

— Екстракт тютюновий (міцний напар з тютюну) котрий єсть дуже добрий на всїлякі комахи що присїдають ростини. Ц. к. заряд тютюновий (Tabakregie) розпорядив тепер, що маґазини тютюнові в Празї, Бернї і Львові можуть через один рік продавати той екстракт господарям, котрі того зажадають.

---

### Переписка господарска.

**Ст. Рень. в Сіл. бєньк:** Один з наших читателів був так добрий, що надіслав нам відповідь на Ваше питанє, котре тут подаємо: Італїяньску матку для пчіл можете дістати у фірми Prokop u. Schulz, Friedland in Böhmen (місто Фрідлянд в Чехії). Фіума та висилає сильні запліднені матки разом з другими пчолами дла єї товариства вже з оплатою почтовою за 4 зр. 70 кр. в місяци мартї; в маю і червни за 4 зр. а в липни аж до вересня за 3 зр. 50 кр. Читатель наш, котрий Вам дає ту відповідь радить зажадати від фірми цінник, бо і він так робив та каже, що спроваджує звідтам всїлякі артикули потрібні до пчільництва. (Писати треба по німецки). — **А. Л. В.:** Жито „Тріюмф“ єсть озиме і для Вас не придатне. Але спровадьте собі хоч на пробу від Ернеста Бальзена (Bahlsen) в Кракові ул. Кармелїцка ч. 21 его яре жито реґенероване, котре, як він каже, дуже зароджує, має зерно дорідне, котре так велике і так виглядає, як найлїпше жито озиме. За 5 кільо жадає 1 зр., за 25 кільо 3 зр. 50 кр. Для проби посїйте его на окремім добре обробленім куснику поля і спрячте собі на насїнє,— **М. Карачко:** Коли хочете розмножити собі лїс вільховий, то можете дістати 60 штук розсаднику вільхового по 20 кр. без оплати почтової під адресою: Лев **Матвійчик** в Глуднї почта Іздебки.

---



---

красше як у инших народів, а бодай таке саме, — але з великої нужди наслїдком великого перелюдненя. То єсть також причиною, що маленьким дівчатам иноді і смерть роблять; але то неправда, мов би то в Хінї був звичай убивати дівчата або позбувати ся дїтий взагалї в якийсь инший спосіб. Так само неправдою єсть, будьто би в Ган-коу були вежі де кидають живі маленькі діти, щоби они там гинули. Такі вежі були дійстно, але лиш на то, щоби там хоронено померші діти; їх давно вже замуровано.

Коли дівчата вже підростуть, учать ся всїляких ручних робіт, господарства домашного і вареня, а відтак віддають ся по найбільшій части за християньских ремісників та ідуть на село. Гроші на удержанє того інститута приходять по найбільшій части з Італії, з Парижа а монахинї що займають ся вихованєм дївчат, суть також по найбільшій части Італїянки. Суть між ними також і монахинї Хінки, а ті роблять службу виключно лиш в комнатах до спаня, бо — як розповідала настоятелька того інститута — европейскі монахинї можуть видержати службу при недужих і на найпоганійші недуги, але в комнатах де сплять малесенькі хіньскі діти, годі їм видержати; до того треба конче Хінок.

Найзвичайнїйшими средствами комунїкацийними на суши суть тяжкі візки на двох колесах, до котрих запрягає ся коня або осла; легкі візки або тачки на двох колесах, до котрих запрягають ся таки самі Хінцї і носилки — криті будки, звичайно обліплені папером або у богачів криті шовковою материєю, в сидїнєм на одну особу — в котрих двох хіньских двигарів, званих „кулї“, несе на дручках чоловіка. Носилок уживають звичайно богатші люди і жінки. До плаваня на воді служать найпростійші в сьвіті довгі дераби з кількох бамбусових колодиць або якого дерева; їх уживають дуже часто рибаки на побережу. Вже вигіднїйша єсть крита до половини лодка звана „сам-пан“. Значно більші бо й на 12 метрів довгі суть так звані „лодки з хатами“, в котрих може помістити ся досить вигідно двох або трох подорожних в каюті, служба має инше місце а на покладі розкладає ся огонь, при котрім можна дещо зварити. На тих лодках жиють Хінцї дуже часто як би в хатах, днують і ночують на них. В Кантонї, Фу-чау, Ган-коу єсть їх тисячами. Менше вже єсть суден, званих „джунками“, що служать до перевозу товарів. Суть то великі вітрилові судна з трома або й чотирома маштами, з заду високі і красно помальовані. Джунки пливуть дуже скоро і давнїйше хіньскі розбишаки угапяли ними не лиш по ріках, але пускали ся і на широке море. На ріцї Пеі-го межи Таку і Тонку, на Янґ-це-кіянзї межи Шанґаєм і Ган-коу та на кантоньскій ріцї межи Кантоном а Гонґ конґ ходять і великі пароходи. На ріцї Янґ-це ходять що дня пароходи аж трох товариств корабельних.

Дороги і гостинцї в Хінї дуже занедбані. В полудневих сторонах суть майже лиш широкі стежки, по котрих богатші люди кажуть ся нести в носилках або везти в ручних візках на двох колесах, а тягари переносять або також люди або конї, осли і мули. Скоро де таку пішу дорогу так роз'їздять візками, що годї вже нею їздити, тогди не питаючи нїкого і нїчого, роблять собі другу почерез чужі поля і їздять та ходять новою дорогою доти, доки аж стара не висхне зовсїм і не зарівнає ся сама від себе.

(Дальше буде).

---

За редакцию відповідає: **Адам Креховецкий.**

# ІНСЕРАТИ.



## Оголошенє.

**Загальні Збори** Повітового Товариства задаткового **в Бережанах,** товариства зареєстрованого з обмеженою порукою, відбудуть ся дня **22-го цьвітня 1898** о годинї 10-ій перед полуднем в сали Ради повітової, на котрі Совіт управляючий П. Т. Членів запрашає.

ПОРЯДОК ДНЕВНИЙ:

1. Справоздане Дирекциї з дїяльности за рік 1897.
2. Справоздане Совіта управляючого з рахунків за р. 1897 і внесене удїленя Дирекциї абсолюториї з чинностий і рахунків.
3. Внесене Совіта управляючого що до розділу чистого зиску з р. 1897.
4. Вибір трех членів Совіта управляючого.
5. Внесеня членів.

Бережани, дня 5-го цьвітня 1898.

Презес: *О. Богдан Кордуба.* 23 Секретар: *К. Трачевский.*



З друкарнї В. Лозиньского під зарядом В. І. Вебера.